

Karma – Gnôsis

*Oh Arjuna! Continua immers en el Yoga,
realitza totes les teves accions sense lligar-te als seus fruits,
sigues indiferent a l'èxit i al fracàs.*

A aquest equilibri mental se l'anomena Yoga.

Bhagavad- Gîtâ II, 48

*Ara tinc una quàdruple visió,
I una quàdruple visió m'és donada;
És quàdruple en el meu suprem gaudi
I triple en la nit de suau Beulah
I Sempre doble. Déu nos en guard
de la visió Única i el somni de Newton!*

William Blake

En el camp del *Dharma*, *Arjuna* dubte. Les seves accions no portaran, sinó, més dolor i mort; l'ordre de les coses es trencarà i res tindrà ja sentit. Tot un món, el seu, s'enfonsarà. *Arjuna* dubte, pateix, i s'engoixa pels seus i el seu món, i adonant-se del dolor que rau en el cor de tot ésser, es compadeix. Aleshores deixant caure el seu arc i les seves fletxes *Arjuna* es desploma en el seu carro amb l'ànima envaïda de dolor, s'atura i demana a *Krishna* ajuda i coneixement, tot cercant una mica de llum, una nova consciència, per poder sortir de la confusió i la foscor. I *Krishna* oferirà a *Arjuna* un *yoga* per anar més enllà del cercle viciós de l'acció compulsiva, més enllà d'un *karma* que'ns esclavitza: una acció sàvia.

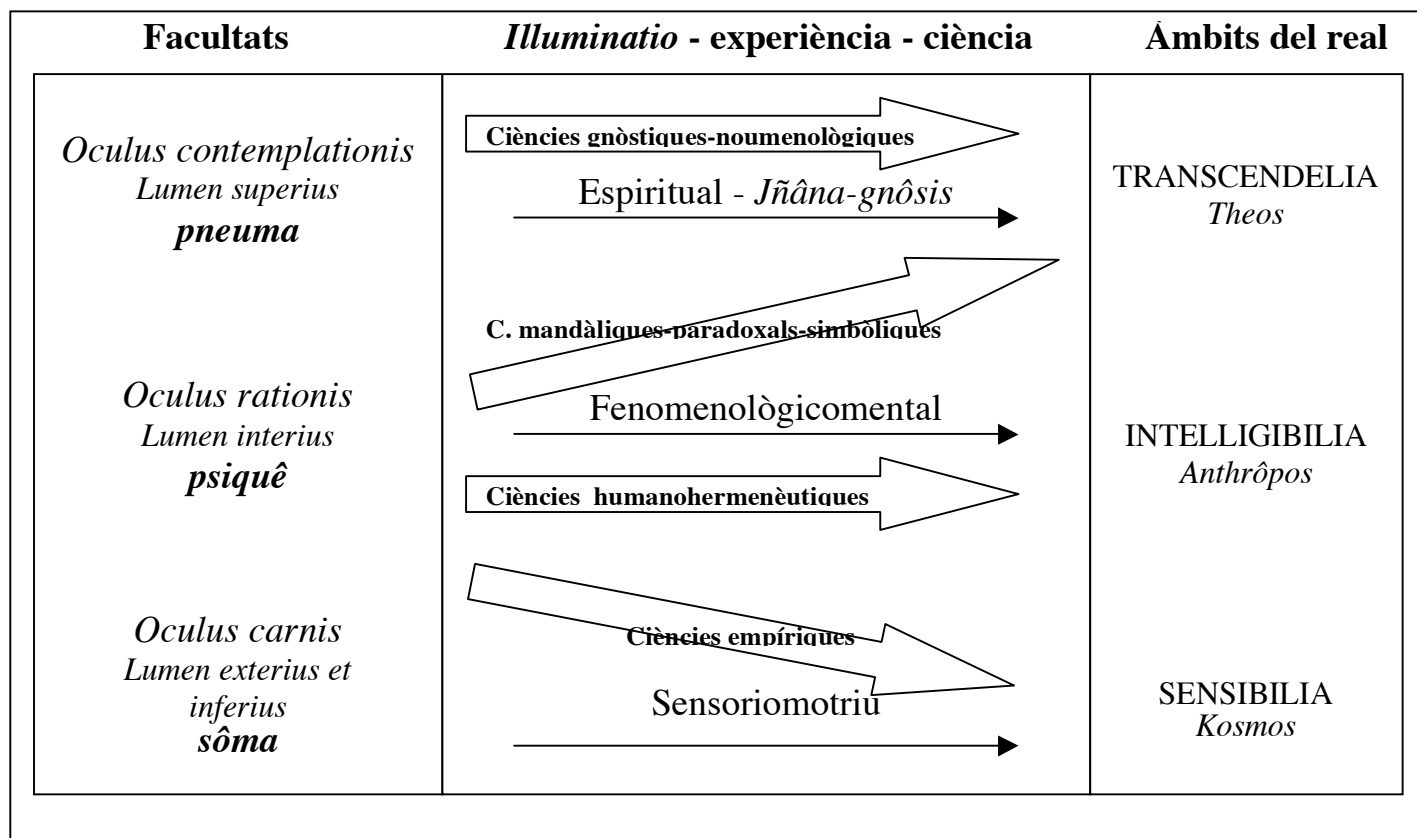
K.Nishitani,¹ anomena camp de la nihilitat, aquell àmbit vers on l'home teòric es veu abocat, tot i acomplint el destí de la metafísica occidental. Aquest home teòric, un cop transitats, el camp dels sentits i el camp de la raó, es troba de sobte en un *cul de sac*, el camp de la nihilitat, quan s'adona que darrera de les seves representacions (sensorials - racionals) no hi ha res; i encara que postulem a la manera kantiana un *noumen* aquest sempre se'ns escapa; la representació ho és, de què? Si donéssim una resposta, aquesta també seria una representació, de què...? L'home teòric, amb la seva raó autosuficient, queda penjat sobre..., no res. També desde Kant, passant per Nietzsche fins a Heidegger i la posmodernitat, sabem que tota representació no és en el fons sinó un constructe, un paradigma determinat socialment. Tota representació trobarà així, el seu sentit, en un context. Context que trobarà la seva fonamentació en un altre context. Contextos, lliscant sobre contextos, que ho fan sobre..., no res. Cercle viciós d'aparences que suren en la nihilitat. I així doncs, tot és igual i indiferent. Relativisme i confusió de sentits. Per Nishitani, però, el pas pel camp de la nihilitat, no és sinó això, un pas, un trànsit vers quelcom més enllà. L'home teòric empresonat en el mite de la representació, ha de morir, per donar pas a un altre home, i poder accedir a un altre camp. Per això necessitem uns

---

¹ Keiji NISHITANI, *La religión y la nada*, Siruela, Madrid, 1999.

altres ulls, que ens possibilitin una nova mirada. Una mirada que no pot ser teòrica, aquesta mirada ha de ser transformadora i activa per fer possible una nova experiència que'ns descobreixi aquest nou camp. Un coneixement que necessita un *yoga*, una *sâdhana*, una ortopraxis, una meditació per anar més enllà d'aquest buit cercle viciós de la teòrica *gnôsis* occidental: una saviesa activa.

K.Wilber² recupera també l'idea medieval d'Hug i de Ricard de Sant Victor, i de Sant Bonaventura, dels tres ulls del coneixement. Com a mínim tenim tres formes o facultats de coneixement: l'ull de la carn, que percep el món exterior espacial-temporal; l'ull de la raó, que ens permet conèixer el món dels conceptes, idees, formes, símbols, lògica; i l'ull de la contemplació que ens permet conèixer les realitats transcendents. Com deia Hug de Sant Victor, *cogitatio, meditatio, contemplatio*. Sant Bonaventura deia que tot coneixement és una *illuminatio*, que ens posa en contacte directe (experiència, intuïció) amb un dels àmbits de la realitat: *sensibilia, intelligibilia, transcendelia*.

Segons Wilber, la raó utilitza les dades pròpies de l'àmbit de la ment (símbols, conceptes, idees), per representar i anomenar altres dominis a part del seu propi, i això és el que en podríem anomenar el coneixement teòric. La ment pot mirar la ment (*intelligibilia*), pot mirar la naturalesa (*sensibilia*), o pot mirar vers Déu (*transcendelia*). Així, pot haver-hi coneixement teòric dels tres àmbits, quan la ment utilitza dades mentals immediates, per cartografiar mediatament altres dades apreses immediatament dels altres dos àmbits. D'aquesta manera tindríem respectivament, ciències humanohermenèutiques

² Ken WILBER, *Los tres ojos del conocimiento*, Kairós, Barcelona, 1991; *El ojo del Espíritu*, Kairós, Barcelona, 1998.

(dialògiques); ciències empíriques (monològiques); i el que Wilber anomena ciències mandàliques, paradoxals o simbòliques (translògiques).

Perquè aquests coneixements teòrics tinguin l'estatus de ciència, han de complir segons Wilber tres requisits:

- Prescripció instrumental. Mètode: “si vols conèixer això, has de fer...”
- Aprehensió intuïtiva. Percepció cognitiva. Experiència directa i immediata de les dades pròpies de l'àmbit.
- Verificació col·lectiva. Confirmació d'una comunitat (tradicció, *samgha*) que també hagi fet els passos anteriors.

Així doncs, tindrien la categoria de ciència tant les ciències empíriques, com les hermenèutiques, cosa que no es discuteix massa, però també les que hem anomenat mandàliques, és a dir, quan la ment mira i pensa les dades que li ofereix l'ull de l'esperit. Com ja sabem, per Kant aquestes últimes no poden ser ciències perquè no hi ha intuïció de *transcendèlia*, i per tant la reflexió de la ment respecte aquest àmbit és una reflexió buida de contingut. Però perquè aquest ull de la contemplació pugui oferir dades, pugui experimentar l'àmbit de *transcendèlia*, és necessari un entrenament, una pràctica, una *sâdhana*, un *yoga*. Pràctiques a les que Wilber dona la categoria de ciències, encara que no teòriques, quan compleixen els tres requisits anteriors: prescripció, aprehensió i verificació comunitària; i les anomena ciències gnòstiques, noumenològiques, pneumàtiques o místiques. Ciències no teòriques, és a dir, unes arts que ens obren a l'experiència de l'esperit, com les arts marçials, o l'art de la gastronomia p.e., ens permeten experimentar el cos i la realitat física, i com la praxis política o la literatura p.e., ens permeten experimentar el món humà.

Començar a caminar pels senders d'una *sâdhana*, d'un *yoga*, fa possible la progressiva apertura del tercer ull, i l'accés a un nou camp: *transcendèlia*, el camp de l'esperit. Però l'home teòric es resisteix a morir i converteix aquest camp també en objecte de coneixement representatiu, i l'experiència de l'esperit s'acaba convertint també en una experiència dual. Déu o el *nirvana* són convertits en objectes, en coses que podem pensar i posseir. De fet, tot seguint a Eliade, podríem afirmar que la primordial experiència humana del *sagràt* com a oposat al *profà*, és el fonament de tot dualisme filosòfic o religiós, i tota filosofia i religió no deixa de ser l'intent per pensar, resoldre o salvar aquesta dicotomia (problema de la identitat i diferència). La intuïció o experiència d'una realitat espiritual més real que el mateix món, i la objectivació d'aquesta nova realitat, aquest “materialisme espiritual” tal i com ho expressa i analitza lúcidament Chögyam Trungpa,³ és l'origen de tot gnosticisme o espiritualisme desencarnat com també de la reducció del món a *mâyâ*, ombres, aparença...

Per Nishitani, l'ontologia tradicional és incapaç de superar el punt de vista merament teòric, i es fa necessària una radical *metanoia* per traspasar el camp de la nihilitat, del no res que hem descobert darrera de tota representació sigui sensorial, racional o espiritual. Ens representem la realitat com a objectes, com a coses perquè la volem subjectar i posseir, encara que paradoxalment, aquest home teòric, tot i representant-se-la, se n'allunya (distància entre subjecte i objecte, separació d'ontologia i epistemologia). Por a la realitat? (Nietzsche). Així Nishitani ens descobreix el fonament de

---

³ Chögyam TRUNGPA, *Más allá del materialismo espiritual*, Edhasa, Barcelona, 1985.

l'home teòric, de la representació: el desig, l'afecció i en definitiva la "voluntat de poder". Com *Arjuna*, demanem una resposta, una ajuda per poder sortir d'aquest cercle viciós.

"Asseure's en l'oblit", deien els vells taoistes, "solament sentar-se", *za zen*, ens recorda Nishitani, i "deixar caure el cos i la ment" per obrir-nos, desde la nihilitat al camp de *sûnyatâ*. Amb el cos i la ment caiguts, l'home teòric es deconstrueix, s'anorrea, desapareix, i amb ell el desig i l'afecció, i aleshores emergeix l'apertura infinita del camp de la vacuïtat; un camp que és més enllà de tot camp, que és absolutament transcendent, però que alhora és allò més proper, allò més íntim, allò més propi de tota cosa, allò més absolutament immanent. El camp de *sûnyatâ* és l'espai obert no dual (a dual) que fa possible tot camp i tota cosa. És un camp al que no podem arribar perquè mai ne'm sortit, és allò que no és pot aconseguir perquè sempre ho hem estat. En definitiva, *Sûnyatâ*, *Brahman*, *Âtman*, Déu, Tao, Ésser, U, *Arché*, *Nirvâna*, no és una altre realitat que és més enllà sinó la condició i el fonament de tota realitat. No hi ha cap realitat ni cap ésser que no ho sigui, i alhora no és cap d'aquests.

Tot camp descansa en el camp de la vacuïtat, i és des d'aquesta apertura des d'on tots els camps no són sinó una manifestació, una revelació, una realització de *sûnyatâ*. El món, les coses recuperen el seu lloc, l'aparença es transfigura en aparició, i tot és vist, viscut, experienciat sota *specie aeternitatis*. Amb la mort de l'home teòric, des del camp de la vacuïtat el coneixement deixa de ser representació per ser realització, "realització real de la realitat", en expressió de Nishitani. Una saviesa activa, que saboreja tot el real. Un saborejar la realitat que no és sinó realitzar-la, i un camp no és sinó una de les formes d'aquest saborejar la realitat. Però en tot camp hi ha implicats tota la resta, i tot plegat reposa en el camp de la vacuïtat. Per això diem amb D.Loy,⁴ que pot haver-hi una percepció no dual, un pensament no dual com hi ha una experiència espiritual no dual. De fet, tota experiència, sigui de l'ull de la carn, de l'ull de la ment o de l'ull de l'esperit, és en essència no dual, fins que no s'interposa l'home teòric i el seu desig, el jo i les seves pors, tapant així la *illuminatio*, aquest contacte immediat amb la realitat que és tota experiència, amb les seves representacions, amb el vel de l'ignorància. Ignorància (*avidyâ*) ontològica, epistemològica, soteriològica, origen de tot dolor (*duhkha*).

Recollint la tradicional distinció aristotèlica del saber com *theôria*, *praxis* i *technê-poiêsis*, podríem dir que un camp no és sinó saborejar un àmbit del real, i per tant realitzar-lo, amb un saber que és alhora teòric, pràctic i tècnic-poiètic. O millor dit, un camp es realitza, es manifesta, es revela com a *theôria*, com a *praxis*, com a *technê-poiêsis*, i l'home realitza i es realitza tastant la realitat amb un saber que saboreja contemplant, convivint i creant. Però només des del camp de la vacuïtat els diversos camps no queden closos, tancats en si mateixos, lligats al cercle viciós de la repetició buida. La nua experiència no dual, la *illuminatio*, és novetat, do, gràcia, vida, un regal per a tot camp, és l'aliment que necessita per no morir d'inanició. És l'experiència, sigui sensorial, mental o espiritual la que dona vida, contingut, realitat a un camp.

Hem d'afegir que aquests camps estan disposats de forma jeràrquica, que no tot és igual i indiferent, que no tot és el mateix. Aquests camps ontològics formen un món, un ordre, un *rita*, un *dharman*, un *kosmos*. Un "sistema d'ésser" diu Nishitani; la "gran cadena de l'Ésser" diu Wilber recollint una expressió tradicional.⁵ Un ordre que té una estructura

---

⁴ David LOY, *No-dualidad*, Kairós, Barcelona, 2000.

⁵ Arthur O. LOVEJOY, *La gran cadena del Ser*, Icaria, Barcelona, 1983.

jeràrquica, que quan ens la volem representar, com molt bé ens assenyala H.Smith,⁶ ho fem d'una forma espacial i per tant dualísticament. Només des del camp no dual de *sûnyatâ* aquest ordre jeràrquic no tensiona vers el dualisme, i només és la jerarquia -o holarquia com proposa Wilber recollint-ho de A.Koestler- la que salva a la intuïció no dual de no colapsar en un monisme. No sé si cal recordar que tots els grans sistemes no duals existents són esplèndidament jeràrquics. Des del mateix neoplatonisme del introductor del terme, fins al taoisme, sufisme,⁷ kàbala, advaita vedânta o budisme tibetà.

Wilber ens recorda que totes les grans tradicions de saviesa sense cap mena d'excepció -des de la xamànica fins la vedàntica, tant a Orient com a Occident- afirmen que la realitat està organitzada, almenys, en tres grans àmbits, la *terra*, els *éssers humans* i el *cel*, tres regnes lligats al cos, la ment i l'esperit i que el vedânta⁸ anomena regnes ordinari, subtil i causal, i alhora aquests regnes, com diu la Mândûkyâ Upanishad (estudiada ens els Col.loquis Vivarium), estan lligats als tres grans estats de la consciència humana, vigília (ordinari, cos), son amb somnis (subtil, ment) i son profund sense somnis (causal, esperit). Wilber⁹ refereix de Ramana Maharshi l'afirmació de que "el que no està present en el son profund sense somnis no es real", i l'impacte que aquesta li provocà. Cada dia tots passem per aquests estats de consciència, però una consciència que només és present en l'estat de vigília, i algú cop en l'estat de son amb somnis, però... i en l'estat de son profund sense somnis? Algú ha dit que meditar, asseure's en l'oblit, i deixar caure cos i ment, és aprendre a morir, perquè aprendre a transitar pels tres estats de consciència fins a poder reposar en *turiya*, que no és un quart estat sinó la condició de tot estat, allò que és present en tots els estats, aquella consciència de la que no podem ser conscients perquè ella és el vident que no pot ser vist però que sempre veu, vol dir també aprendre a fer el trànsit vida-mort-vida pel *bardo* fins poder reposar en Clara Llum del Budhha.¹⁰

Posar llum i consciència allà on hi ha foscor i ignorància, fins poder descansar en *turiya*, *shunyata*, *Buddha*... i a la fi tastar en tot el real aquell "sol sabor". Realitzar el real: una acció sàvia, una saviesa activa gràvida de goig, *ânanda*, *agapê*, *karunâ*, compassió.

*Fins que encén l'alba,
bufa el caliu dels astres
la tramuntana*

*Xiprers amunt,
la pols s'enfila, lenta,
cap a la llum.*

J.N. Santaaulalia¹¹

Xavier Serra, a Banyoles, abril de 2002

---

⁶ Huston SMITH, *La verdad olvidada*, Kairós, Barcelona, 2001.

⁷ Toshihiko IZUTSU, *Sufismo y taoísmo*, 2vols., Siruela, Madrid, 1997.

⁸ Eliot DEUTSCH, *Vedânta Advaita. Una reconstrucción filosófica*, Etnos, Madrid, 1999.

⁹ Ken WILBER, *Diario. "One taste"*. Kairós, Barcelona, 2000.

¹⁰ Francisco J. VARELA (ed.), *El sueño, los sueños y la muerte. Exploración de la conciencia con S.S. El Dalai Lama*, Olañeta, Palma de Mallorca, 1998; SOGYAL RIMPOCHÉ, *El libro tibetano de la vida y de la muerte*, Urano, 1994.

¹¹ J.N. SANTAULALIA, *La llum dins l'aigua*, Columna, Barcelona, 1996.